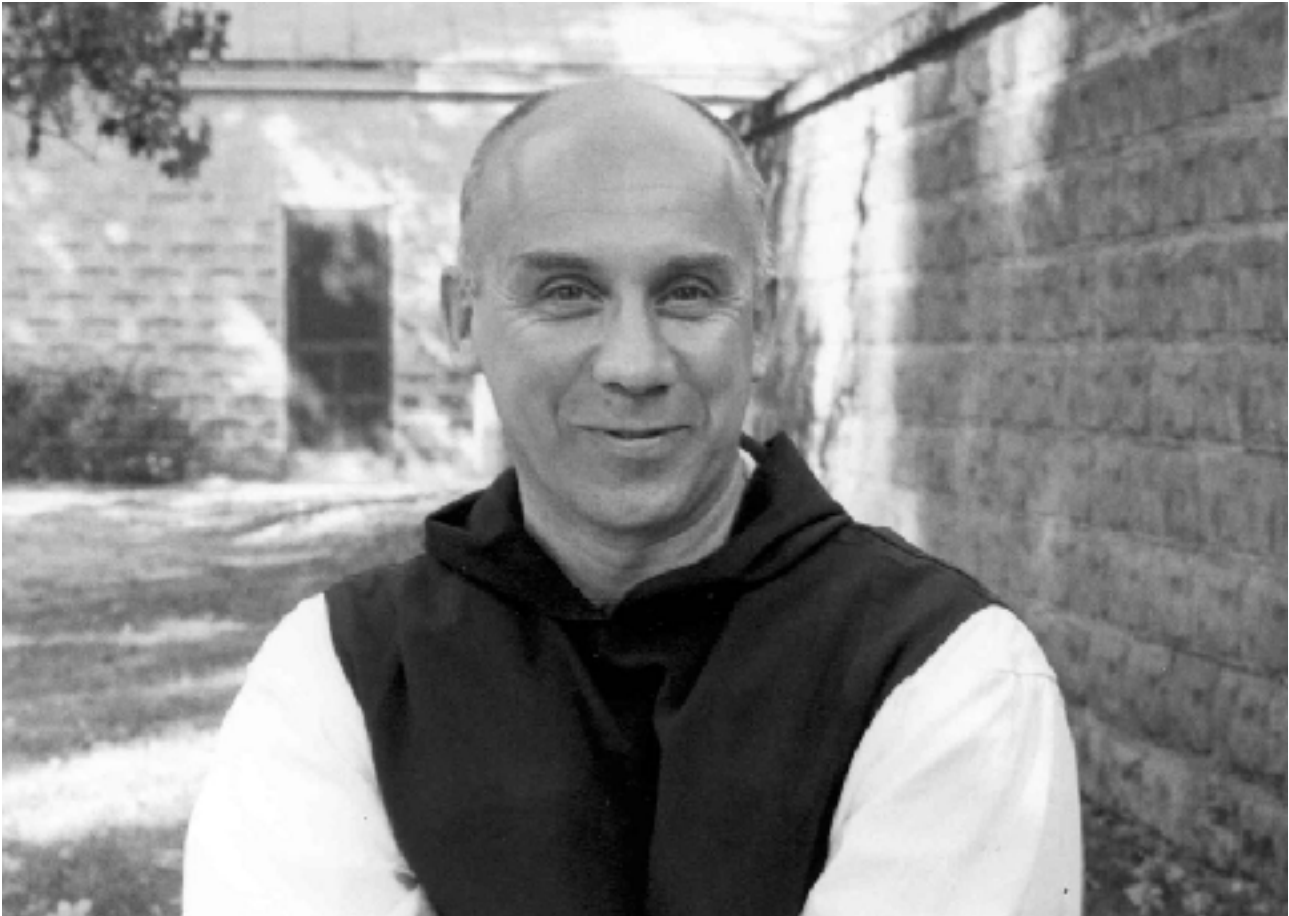

In de visie van Thomas Merton: 'Zen is geen systematische verklaring van het leven, het is geen ideologie, het is geen wereldbeeld, het is geen theologie van openbaring en verlossing, het is geen mystiek, het is geen manier van ascetische perfectie, het is geen mystiek zoals die in het westen wordt begrepen. In feite past het in geen enkele handige categorie van ons. Vandaar dat al onze pogingen om er een etiket op te plakken en het af te doen met etiketten als pantheïsme, tranquilisme, illuminisme, pelagianisme, volledig onlogisch moeten zijn, ongerijmd zijn.' Maar het belangrijkste kenmerk van zen is dat het alle systematische uitwerkingen afwijst om zo ver mogelijk terug te keren naar de pure, ongearticuleerde en onverklaarde grond van de directe ervaring. De directe ervaring van wat? Het leven zelf. Geliefde meester, heeft Thomas Merton het begrepen?

Thomas Merton

Het is een heel triest verhaal rond Thomas Merton. Misschien was hij wel een van de personen in het Westen die het dichtst bij zen is gekomen. Hij had de gevoeligheid van een dichter; anderen benaderen zen vanuit hun intellect, hun verstand.

Thomas Merton benadert zen vanuit zijn hart. Hij voelt het, maar hij kon het directe waar hij het over heeft niet leven. Hij zou de eerste zenmeester in het Westen zijn geweest, maar hij werd tegengehouden door de katholieke kerk.

Thomas Merton was een Trappisten monnik die onder controle stond van het Vaticaan. De Trappisten monniken zijn de meest zelf-kwellende asceten in het christendom. Misschien heten ze daarom wel Trappist -- voor altijd gevangen (trapped).

Thomas Merton schreef prachtige poëzie en hij vroeg keer op keer om naar Japan te mogen gaan

om in een zen klooster te wonen en de directe ervaring van zen te hebben. Maar toestemming werd verschillende keren geweigerd. Steeds weer werd het hem geweigerd.

Als hij zen echt begrepen had, zou hij niet eens de moeite genomen hebben om toestemming te vragen. Wie is het Vaticaan? Wie is de paus? Een zenmeester die toestemming vraagt aan onverlicht mensen, dat is gewoon ongehoord. Maar hij volgde de bevelen van het Vaticaan en van de abt van zijn eigen klooster.

Hij had zoveel mogelijk in het Engels over Zen gelezen. Eindelijk kreeg hij de kans om te gaan, maar hij begreep niet hoe de georganiseerde religies werken. Er zou een conferentie van katholieke missionarissen plaatsvinden in Bangkok, Thailand, en hij vroeg toestemming om de conferentie bij te wonen. Diep in zijn hart wilde hij naar Bangkok om de conferentie bij te wonen zodat hij van daaruit naar Japan kon gaan zonder iemands toestemming van iemand te vragen.

Maar de paus en de leiders van het Vaticaan en zijn abt, ze waren allemaal op de hoogte van zijn voortdurend vragen om toestemming om naar een zen klooster te gaan.

Op de laatste dag van de conferentie in Bangkok sprak Thomas Merton over zen. En hij vermeldde ook dat hij graag vanuit Bangkok naar Japan zou willen gaan. Diezelfde avond werd hij dood aangetroffen. En zonder dat iemand daarvan op de hoogte werd gesteld, werd zijn lichaam onmiddellijk gebalsemd, zonder enige autopsie, zonder de oorzaak van zijn dood te kennen. Nadat je een lichaam gebalsemd hebt is autopsie niet meer mogelijk. Er is alle reden om te vermoeden dat hij vergiftigd is om te voorkomen dat hij naar een zen klooster zou gaan.

Moord is het argument van de zogenaamde religies. Dit is helemaal geen religieuze houding. Als hij zen had willen ervaren, had elk religieuze mens hem laten gaan.

Dat is wat er in zen gebeurt. Geen enkele meester verwerpt ooit de interesse van een leerling in een andere zen monnik, in een ander klooster, misschien behorende tot een andere tak, Soto of Rinzaï...

Toestemming wordt met gratie gegeven, en niet alleen aan diegenen die vragen om ergens anders heen te gaan. Zelfs de meester zelf zal zijn eigen discipelen naar andere kloosters sturen, als hij voelt dat een andere meester meer geschikt zal zijn, dat een ander pad dat naar de directe ervaring leidt meer geschikt zal zijn voor de discipel. Dit is een totaal andere wereld, de wereld van Zen, zonder competitie, zonder kwestie van bekering.

De moord op Thomas Merton toont de armoede van het katholicisme en het christendom. Waar waren ze zo bang voor? De angst was dat Thomas Merton zen al had geprezen en dat hij, hoewel hij in het klooster leefde, leek te twijfelen tussen zen en het christendom.

Het zou gevaarlijk kunnen zijn om hem de kans te geven om naar Japan te gaan en een directe ervaring onder een meester op te doen. Hij had zijn hele leven met zen bezig kunnen zijn. Deze zogenaamde religies zijn zo jaloers; ze hebben geen enkele compassie voor de groei van het individu, voor vrijheid.

De moord op Thomas Merton is niet alleen de moord op Thomas Merton, het zou elke christen ervan bewust maken dat het christendom geen religie is. Diep van binnen is het meer geïnteresseerd in het vergaren van zieltjes. Aantallen hebben hun eigen politiek. Hoe groter het aantal volgelingen dat je hebt, hoe groter de macht om te domineren. En ze zijn altijd bang dat iedereen die hun kudde verlaat verraad pleegt.

Maar het is absoluut zeker dat Thomas Merton in zijn hart al de immense behoefte aan zen had gevoeld.. Het christendom was niet langer bevredigend. Zijn hele leven was hij monnik in het klooster geweest, maar langzaam, toen hij zich bewust werd van zen, kon hij zien dat het christendom helemaal geen religie was; ficties, leugens, overtuigingen, maar geen directe ervaring.

Het hele idee van zen als een niet-systematische, individualistische benadering van de waarheid op een directe manier -- niet door theologie, niet door een geloof, niet door een filosofie, maar door meditatie, trok hem mateloos aan, maar het was nog geen ervaring.

Thomas Merton is veel beter dan Suzuki, dan Alan Watts, dan Paul Reys, dan Hubert Benoit, en dan vele anderen die over Zen hebben geschreven. Hij komt het dichtst in de buurt, omdat hij niet spreekt door het hoofd, maar door het hart van een dichter. Maar het hart ligt maar net in het midden, tussen het hoofd en het wezen. Tenzij je het wezen bereikt, heb je niet de ervaring zelf. Maar hij was een gevoelig man; het lukte hem om dingen te verklaren die hij niet had ervaren.

Zijn uitleg is mooi, maar het laat duidelijk zien dat hij het zelf niet ervaren heeft. Dit is zijn begrip -- natuurlijk veel dieper dan enig andere Westerse zen geleerde. Als het echt een directe ervaring voor hem was geweest, zoals hij zei, dan zou hij zich niets hebben aangetrokken van de toestemming van wie dan ook, hij zou zich niets van het christendom aangetrokken hebben. Hij zou uit die kudde gestapt zijn, wat niets anders was dan een slavernij. Omdat hij nooit uit de kudde stapte, laat dat zien dat hij in het midden bleef hangen, hij was er nog niet zeker van. Hij had de waarheid nog niet geproefd. Hij had er alleen maar over gehoord, over gelezen, en hij voelde wel dat er een andere benadering leek te zijn, totaal anders dan die van het christendom.. Maar het christendom hield hem nog steeds in de greep. Hij kon geen rebel zijn, en dat is waar hij faalde, volledig faalde.

Een man van Zen is in wezen rebels. Thomas Merton was niet rebels, hij was een heel gehoorzaam iemand. Gehoorzaamheid is een andere naam voor slavernij, een mooie naam die je geen pijn doet, maar het is geestelijke slavernij. Dat hij het zes keer heeft gevraagd en werd geweigerd, terwijl hij toch in de kudde bleef, laat duidelijk zien dat hij geestelijk een slaaf was. Hoewel hij een diepe belangstelling voor zen toonde, ging die hoogstens dieper dan de mind, maar niet diep genoeg om tot het wezen te reiken. Hij bleef in het midden hangen. Misschien nu in zijn nieuwe leven, hier of in Japan -- hoogstwaarschijnlijk is hij hier onder jullie -- want dat was zijn laatste wens voordat hij stierf.

Toen na de conferentie naar bed ging, werd hij onmiddellijk vergiftigd. Terwijl hij stervende was, denkend aan Zen, moet zijn laatste wens geweest zijn om naar Japan te gaan, om bij een meester te zijn. Hij had zijn hele leven onder het christendom geleefd, maar dat had hem niet vervuld, het had hem niet verlicht gemaakt. Het was slechts een troost geweest. Alleen dwazen laten zich misleiden door troost, leugens en ficties. Een man met zo'n intense gevoeligheid als Thomas Merton kon zich niet laten misleiden. Maar een levenslange gehoorzaamheid veranderde in een geestelijke slavernij. Hij probeerde Bangkok te ontvluchten -- want er was geen abt van het klooster, het was niet nodig om het aan de paus te vragen. Hij had gewoon uit Bangkok weg kunnen gaan.

Maar deze zogenaamde religies zijn moorddadig. Ze moeten er klaar voor zijn geweest. Als hij interesse in Japan had getoond en niet direct vanuit Bangkok terug zou gaan naar zijn klooster toen de conferentie eindigde... dan moeten de moordenaars al klaar hebben gestaan. En omdat hij in zijn laatste toespraak tot de conferentie had vermeld dat hij enorm geïnteresseerd was in zen, en dat hij van daaruit naar Japan zou willen gaan, werd deze uitspraak zijn dood. Het is dus niet alleen Ayatollah Khomeini. Er zijn moorden en moorden geweest, eeuw na eeuw, op mensen die uit de slavernij wilden komen en de waarheid zochten, die zich wilden ontdoen van alle systemen, die een directe ervaring van het leven wilden.

De woorden van Thomas Merton zijn mooi, maar het zijn lege woorden omdat er geen ondersteunende ervaring achter zit. Ik zal die woorden nog eens voorlezen:

'Zen is geen systematische uitleg van het leven' -- maar dit kan iedereen die boeken over Zen leest heel gemakkelijk zeggen. Het is geen systematische uitleg van het leven; in feite is het helemaal geen uitleg. Dat maakt het verschil. Hij ontkent: 'Zen is geen systematische uitleg van het leven.' Ik zeg je: Zen is helemaal geen uitleg voor het leven of het bestaan. Het is een ervaring, geen uitleg. Het is geen ideologie.

Dit kan iedereen zeggen die een boek over zen leest. Maar het wordt met zoveel zekerheid gesteld door zoveel mensen die alleen maar een intellectueel begrip hebben, dat het niet duidelijk aangeeft of Thomas Merton enige ervaring had. Zen is zeker geen ideologie, het is geen wereldbeeld. Dit zijn allemaal verschillende woorden voor hetzelfde: 'een systematische uitleg, een ideologie, een wereldbeeld, een theologie van openbaring en verlossing'. Hij is gewoon tautologisch bezig, hij zegt steeds weer hetzelfde in verschillende bewoordingen.